

نقش امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی با تاکید بر اندیشه ها، آراء و بیانات مقام معظم رهبری

چکیده:

هدف پژوهش حاضر واکاوی نقش امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی با تاکید بر اندیشه ها، آراء و بیانات مقام معظم رهبری است. پژوهش حاضر توسعه ای-کاربردی بوده و بر حسب ضرورت از روش های اسنادی و تحلیل محتوای کیفی استفاده شده است. کشاورزی در جهان نقش عمده ای در تأمین امنیت غذایی در طول تاریخ داشته و موجب ظهور و شکوفایی تمدن های بزرگ شده است. در شرایط کنونی که کشور با تحریم های هم جانبه دشمن مواجه شده و راهکار ارائه شده از مقام معظم رهبری نظریه اقتصاد مقاومتی است که باید در تمام عرصه ها با حداقل آسیب های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و متناسب با شرایط موجود کشور به صورت خاص مورد بررسی قرار گیرد. در ایران نیز توجه به مقوله امنیت غذایی همواره یکی از اهداف اصلی سیاست های کلان بوده است. یکی از تدابیر سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت به صورت مستقیم به بحث تأمین امنیت غذایی اشاره شده و همچنین رد پای آن از قانون اساسی تا برنامه پنج ساله توسعه و حتی رویکردها و سیاست های اقتصاد مقاومتی نیز دیده شده است. پژوهش حاضر به این سؤال پاسخ می دهد که نقش امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی با تاکید بر اندیشه های مقام معظم رهبری چیست؟ یافته ها حاکی از آن است که از اصول تاثیر گذار نقش امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری شامل خودکفایی در تولید محصولات اساسی و راهبردی، بهبود کیفیت محصولات، مدیریت مصرف، افزایش سطح و راندمان تولید در کشور و توسعه شرکت های دانش بنیان در بخش کشاورزی می باشد.

واژگان کلیدی

اقتصاد مقاومتی، امام خامنه ای، امنیت غذایی، تحلیل محتوای کیفی، دانش بنیان

با شکل گیری انقلاب اسلامی و تغییر ماهوی در شیوه حکومتی ایران و تضادهای ایدئولوژیک انقلاب اسلامی با نظام لیبرال-سرمایه داری غرب، تقابل بین این دو جبهه از همان آغاز انقلاب اسلامی در ابعاد سخت و نرم آغاز شد (بنی اسدی، ۱۴۰۰ : ۱۸۳). امنیت غذایی برای کشوری بزرگ، پرجمعیت و دارای هدف‌های بلند همچون جمهوری اسلامی ایران از اهمیت مضاعفی برخوردار است. در یکی از تدابیر سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت به صورت مستقیم به بحث تأمین امنیت غذایی اشاره شده و بر این موضوع فرابخشی - که از وظایف اساسی هر دولت است - تأکید گردیده است. امام خامنه ای در تبیین سیاست های اقتصاد مقاومتی فرمودند: تکیه بر ظرفیت های داخلی به معنای چشم بست از امکانات کشورهای دیگر نیست، بلکه نظام اسلامی در کنار اتکاء به داشته های داخلی، از امکانات کشورهای دیگر استفاده حداکثری خواهد کرد (بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۹۲/۱۲/۲۰). جریان اقتصاد مقاومتی، یک جریان سیاست زده کوتاه مدت، ایدئولوژیک سیاسی نیست و شاهد و گواه این مطلب را حتی در ادبیات متعارف اقتصادی نیز می توان دنبال کرد (سمعی نسب و همکاران، ۱۳۹۵ : ۶۶). کشاورزی در ایران نقش اساسی در تأمین امنیت غذایی در طول تاریخ داشته و موجب ظهور و شکوفایی تمدن های بزرگ شده است. امروزه نیز توسعه همه جانبه و پایدار کشور بدون توسعه کشاورزی با بهره‌وری بالا از منابع و عوامل تولید (آب، خاک، انرژی، کود، سم، بذر و نهال و...) و سازگاری آن با شرایط اقلیم خشک و نیمه‌خشک و پیامدهای ناشی از تغییر اقلیم مقدور نخواهد بود. دسترسی به غذا حاصل تولید داخلی و تجارت است یعنی نیاز به مواد غذایی از طریق تولید داخلی یا واردات تأمین می‌شود و دسترسی اقتصادی به توانایی و قدرت خرید واقعی مردم وابسته است. در این میان دسترسی ناکافی به غذا، ناامنی غذایی را به دنبال دارد. نا امنی غذایی بیماری‌های متفاوتی را به همراه خواهد داشت و چرخه ارتباطی بین ناامنی غذایی و بیماری مزمن، زمانی شروع می‌شود که یک فرد یا خانواده نتواند غذای کافی و مواد مغذی مورد نیاز را تأمین کند. در حال حاضر با توجه به سیاست های آمریکا در قبال ایران، موضوع امنیت غذایی ویژه‌ای یافته است. تاریخ روابط بین کشورها نشان می دهد که کشورهای قدرتمند در بیشتر موارد از مواد غذایی به عنوان سلاح به مثابه حربه ای سیاسی برای ایجاد فشار هر چه بیشتر علیه کشورهای دیگر استفاده می کنند و به همین جهت سعی کشورها بر این است که در تأمین مواد غذایی مهم و اساسی در حد شکنندگی قرار نگیرند و سهم قابل قبولی از آن را با تکیه بر بکارگیری ظرفیت های کشور به منظور افزایش تولیدات داخلی برای خود حفظ کنند. نظام عرضه غذا و تحقق امنیت غذایی یک مقوله فرابخشی بوده و در حیطه مسئولیت سازمان ها و بخش های مختلف کشور به طور هماهنگ و مرتبط با هم قرار دارد، در واقع امنیت غذایی مصداق عینی موضوع راهبردی است که تحت تأثیر عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، فناوری و بین المللی قرار دارد. در واقع، هدف از امنیت غذایی و تأمین غذای مطلوب و کافی، تنها رفع گرسنگی عیان یا سیری شکمی نیست، بلکه تأمین نیازهای سلولی به مواد مغذی یعنی رفع گرسنگی پنهان را در

بردارد.(Nicholson,2021:4). بعد از جنگ جهانی دوم که کشورهای اروپایی و ایالات متحده آمریکا مسأله امنیت غذایی را در اولویت قرار دادند و به حمایت از تولیدات کشاورزی و دامداری پرداختند، اکثر محصولات اولیه خوراکی نظیر لبنیات، گوشت، غلات، دانه های روغنی، شکر، پنبه و ... ضمن دریافت حمایت به دلیل تولیدات افزون بر نیازی که پیدا کردند جزء محصولات استراتژیک شمرده شدند.

پژوهش حاضر به این سؤال پاسخ می دهد که نقش امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی با تاکید بر اندیشه های مقام معظم رهبری چیست ؟ یافته ها حاکی از آن است که از اصول تاثیر گذار نقش امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری شامل خودکفایی در تولید محصولات اساسی و راهبردی، بهبود کیفیت محصولات، مدیریت مصرف، افزایش سطح و راندمان تولید در کشور و توسعه شرکت های دانش بنیان در بخش کشاورزی می باشد.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

امنیت غذایی یعنی اینکه یک نظام تولید بتواند سرانه لازم را برای تامین سبد غذایی افراد در اختیار قرار دهد، به طوری که فرد بتواند نیاز خود را تامین کند. تعریف اجلاس جهانی غذا در سال ۱۹۹۶، امنیت غذایی هنگامی وجود دارد که همه مردم در تمامی ایام به غذای کافی، سالم و مغذی دسترسی ملموس و مقرون به صرفه داشته باشند و غذای در دسترس نیازهای مربوط به یک رژیم تغذیه ای سازگار با ترجیحات آنها را برای یک زندگی سالم و فعال فراهم کند(تنهایی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۸). دو مقوله کمیت و کیفیت مواد غذایی در این خصوص در جهان از اهمیت برخوردار هستند. تجارب جهانی نشان می دهد در کشورهایی که امنیت غذایی به خوبی تامین شده تمایل مردم به سمت غذای سالم نیز بیشتر بوده است. تولیدات ارگانیک در سطح کشورهای پیشرفته گسترش پیدا می کند، زیرا مردم توان مالی خوبی داشته و ترجیح می دهند تا غذای سالم را مصرف کنند. توجه به مقوله غذایی به این معنی است که کشورها باید در این حوزه از خود کفایی بالایی برخوردار باشند. صرف نگاه به بیرون و داشتن قدرت واردات بالا، در راستای وابسته کردن کشور است و در تناقض با امنیت ملی کشورهاست. با این نگاه وضعیت کشورهای غرب آسیا و بسیاری از کشورهای آفریقایی از ضریب امنیت غذایی پایینی برخوردار می باشند. از نظر قرآن، امنیت به مفهوم عام و دربرگیرنده آن از مهم ترین خواسته ها و نیازها و انگیزه های بشری است و اصولاً سعادت و خوشبختی در مفهوم قرآنی برای انسان جز با دو مولفه امنیت و آسایش فراهم نمی آید. از این نظر است که بهشت به عنوان میعادگاه خوشبختی بشر دارای دو مولفه آرامش و آسایش است. بخشی که ما اکنون از آن به امنیت غذایی یاد می کنیم در حقیقت همان آسایش است که در کنار آرامش روحی و روانی آدمی را در مسیر کمالی قرار می دهد و همه دغدغه های اصلی بشر را پاسخ درست و مناسب می دهد(حسینی، ۱۴۰۱: ۳). آدمی در دنیای معاصر با معضل گرسنگی و بحران غذایی مواجه است و تعادل در تولید و توزیع و مصرف به هم خورده و نوعی کمبود شدید و قحطی جهان را

تهدید می کند. از این روست که امنیت غذایی از اهمیت فوق العاده ای برخوردار شده و در صدر خواسته های آدمی به شکلی شدیدتر خود را قرار داده است. منشاء فکری بحث امنیت غذایی به عنوان یکی از مهمترین مولفه های امنیت ملی، به بحران غذا در اوایل دهه ۱۹۷۰ میلادی در جهان مربوط می شود (سواری و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۱۲).

امنیت غذایی یکی از معیارها و ابزارهای توسعه انسانی است. دسترسی به غذای کافی و سالم از محورهای اصلی توسعه، سلامت جامعه و زیرساخت های نسل آینده ی کشور است و دستیابی به آن از اهداف اصلی هر کشور است. بحث توسعه انسان محور، امنیت غذایی و تغذیه، نقش اصلی و تعیین کننده دارد و در کنار درآمد سرانه، توزیع عادلانه درآمد، نرخ اشتغال، حفظ محیط زیست و رعایت حقوق بشر در جوامع بین المللی به عنوان شاخص توسعه شناخته می شود (اسکندری و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۶۵-۱۶۴).

نا امنی غذایی در کشورهایی چون ایران که بخش وسیعی از آن را کودکان و نوجوانان تشکیل می دهند، می تواند سرمایه انسانی و اجتماعی شان را در معرض تهدید قرار دهد (حیدری، ۱۳۹۷: ۲۴). عرضه باثبات مواد غذایی نقش اساسی در امنیت غذایی جامعه دارد و نهایت می تواند پایداری و استمرار امنیت غذایی را تضمین نماید. دسترسی به مقدار کافی مواد غذایی و سلامت تغذیه ای، از محورهای اساسی توسعه و زیربنای پرورش نسل آتی کشور قلمداد می شود. کشاورزی در ایران نقش اساسی در تأمین امنیت غذایی در طول تاریخ داشته و موجب ظهور و شکوفایی تمدن های بزرگ شده است. امروزه نیز توسعه همه جانبه و پایدار کشور بدون توسعه کشاورزی با بهره وری بالا از منابع و عوامل تولید (آب، خاک، انرژی، کود، سم، بذر و نهال و...) و سازگاری آن با شرایط اقلیم خشک و نیمه خشک و پیامدهای ناشی از تغییر اقلیم مقدور نخواهد بود. در راستای تحقق تدابیر سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و همچنین در ارتباط با ضرورت حفظ محیط زیست، مدیریت پایدار منابع طبیعی و تأمین امنیت غذایی با تأکید بر تولید محصولات کشاورزی در داخل کشور، اقدامی ضروری است. در خصوص بهبود امنیت غذایی می توان موارد ذیل را بیان نمود: الف. تدوین برنامه بلندمدت توسعه کشاورزی به عنوان بسته ای از استراتژی کلان پیشرفت کشور و حرکت در چارچوب آن، ب. تعریف جامع و تدوین مکانیسم های حمایتی از اقشار زیر خط فقر غذایی، ج. دستیابی کلیه افراد جامعه به غذای کافی و مطلوب و سلامت تغذیه ای و متناسب سازی سهم فرآورده های حیوانی و گیاهی در سبد غذایی خانوارها (کیانپور، ۱۴۰۰: ۳). تأمین امنیت ملی، در زمره اصلی ترین اهداف کلان حاکمیت های سیاسی محسوب می شود. امنیت ملی شامل قلمروهای متفاوتی از جمله امنیت خوراکی است. امروزه ارتقاء ضریب امنیت خوراکی یکی از خواسته های اصلی نخبگان سیاسی کشورهای جهان می باشد و حتی این امر در کشورهای صنعتی از حساسیت بی شماری برخوردار است (شهنوازی، ۱۳۹۷: ۲۰).

امام خامنه ای در این خصوص فرمودند: در مسئله کشاورزی، مسئله امنیت غذایی خیلی اهمیت دارد. حالا اوضاع امروز دنیا را نگاه کنید؛ یک گوشه دنیا یک جنگی اتفاق افتاده و مسئله امنیت غذایی برای همه دنیا مطرح شده؛ یعنی مسئله امنیت غذایی این قدر مهم است. بحث امنیت غذایی از جمله مباحثی است که مقام معظم رهبری تاکیدات فراوانی به آن داشته اند. امنیت غذایی برای ما خیلی مهم است. در داستان کرونا باز یک بار دیگر امنیت غذایی را بهتر لمس کردیم یعنی کشورهایی بودند که به دلیل ترس از کرونا مواد غذایی داشتند انبار کرده بودند و صادر نمی کردند و جلوی صادرات را گرفته بودند و اگر در گندم خودکفا نبودیم و اگر در برنج شرایط ما با گذشته متفاوت نبود و اگر شرایط ما در شکر متفاوت با گذشته نبود حتی در روغن شرایط ما با گذشته متفاوت نبود امسال مردم ما رنج بیشتری را تحمل می کردند. کار بزرگی در این هفت سال در بخش کشاورزی انجام گرفته است. البته اصل کار کشاورزی به عهده کشاورزان و مردم است به عهده چهار میلیون و سیصد هزار نفری است که کار کشاورزی می کنند اما در سرمایه گذاری های بزرگ دولت باید وارد شود مردم توان این کار را ندارند. (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت ۸/۰۶/۱۴۰۱). جالب است که هر موقع امام خامنه ای در یک سخنرانی در خصوص ضرورت خودکفایی به ویژه در حوزه تولید محصولات اساسی کشاورزی صحبت می کنند، یک هجمه هدفمند به ویژه از سمت رسانه های خارجی و معاند شروع می شود که بر درستی این سیاست صحنه می گذارد. با استناد به بیانات امام خامنه ای (مدظله) پارامتر های امنیت غذایی در برون گرا بودن، مولد بودن و پیشرو بودن می توان برشمرد.

اصطلاح اقتصاد مقاومتی را رهبر انقلاب به منظور مقابله با هجمه اقتصادی نظام سلطه جهانی که چهره بارزش را در قالب تحریم های همه جانبه و رو به گسترش نشان داده، مطرح فرموده و از آن به عنوان روشی مهم در تغییر مسیر حرکت اقتصاد کشور یاد کردند (پیغامی، ۱۳۹۳: ۶). مقام معظم رهبری اقتصاد مقاومتی را معنا و مفهومی از کارآفرینی معرفی و برای نیاز اساسی کشور به کارآفرینی نیز دو دلیل فشار اقتصادی دشمنان و آمادگی کشور برای جهش را معرفی نمودند. برخی از اهم مولفه های درون زایی اقتصادی با الهام از اندیشه های مقام معظم رهبری عبارتند از خودکفایی در تامین نیازهای داخلی، توسعه و تنوع فعالیت های اقتصادی و احتراز از واردات بی رویه. مقام معظم رهبری در دیدار با مردم آذربایجان شرقی فرمودند: مسئله مهمی که امروز مطرح است، مسئله اقتصاد است؛ یک راه تکیه به مردم است؛ [یعنی] اقتصاد مقاومتی. نیابند بگویند که «ما می خواهیم با دنیا ارتباط داشته باشیم!» خب، در اقتصاد مقاومتی ارتباط با دنیا وجود دارد؛ منتها گفته می شود که اعتماد بایستی به مردم باشد؛ اقتصاد درونزا و برون گرا. نگاهمان به خارج نباشد. البته اگر بخواهیم اقتصاد داخلی رونق پیدا کند باید صادرات خوب داشته باشیم، واردات به مورد داشته باشیم، ارتباطات اقتصادی داشته باشیم؛ در این تردیدی نیست. سرمایه گذاری خارجی ها در داخل باشد. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مردم آذربایجان شرقی ۲۹/۱۱/۱۳۹۶

با استناد به بیانات امام خامنه ای ویژگی های اقتصاد مقاومتی را می توان شامل منعطف بودن ، درون زا بودن، مردمی بودن و فرصت ساز بودن برشمرد.

پیشینه تحقیق

در خصوص امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی از جهت نظری و تحقیقاتی، پیشینه ای چندان قوی وجود ندارد؛ به ویژه از دیدگاه مقام معظم رهبری که معدودی مقاله، همه داشته های ما در این حوزه را شامل می شود. در خصوص نقش امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی از دیدگاه امام خامنه ای پژوهش های صورت گرفته است که در جدول زیر به برخی از آنها که در برخی جنبه ها به این پژوهش نزدیک تر بودند اشاره شده است:

- مقاله طراحی الگوی مدیریت امنیت غذایی در ایران نوشته آقایان رضا اسکندری، مهربان هادی پیکانی و اکبر اعتباریان خوراسگانی که از نظر روش، تلفیقی از روش های کیفی و کمی در سال ۱۴۰۱ انجام پذیرفته که هدف پژوهش حاضر طراحی الگوی مدیریت امنیت غذایی در ایران با تاکید بر تجارب کشورهای موفق بوده است.

- مقاله امنیت غذایی از دیدگاه قرآن کریم نوشته آقای نیما خالدی به روش تاریخی تحلیلی در سال ۱۴۰۰ انجام پذیرفته که یافته های آن حاکی از آن است که بحث امنیت غذایی، حفظ محیط زیست، ایمنی و بهداشت غذایی یکی از چالش های مهم بشر می باشد که در همین راستا کشاورزی پایدار بر مبنای تولید محصولات ارگانیک و سالم بوده و با امنیت غذایی همسو می باشد.

-مقاله پویاشناسی تاثیر عوامل منتخب امنیت غذایی بر امنیت ملی نوشته آقایان یحیی زارع مهرجردی و علیرضا امیری به روش تکنیک تاپسیس فازی در سال ۱۴۰۱ انجام گردیده که یافته های پژوهش بیانگر این مطلب است که تاثیر مثبت سلامت و کیفیت مواد غذایی و سرعت پاسخگویی و تاثیر منفی قیمت واحد بر امنیت ملی است، همچنین متغیر سرانه مصرف تا رسیدن به حد تعادل دارای تاثیر مثبت و بیشتر از حد تعادل دارای تاثیری منفی بر آن است.

-مقاله آثار رویکرد الگوی اقتصاد مقاومتی در بخش کشاورزی نوشته خانم الهه قویدل سدهی و آقایان سعید فراهانی فرد و مهدی محمدی نسب با روش توصیفی تحلیلی در سال ۱۳۹۸ انجام پذیرفته که یافته های آن اشاره دارد که اجرای الگوی اقتصاد مقاومتی با ایجاد بستر و فضای افزایش تولید داخلی محصولات کشاورزی استراتژیک و اساسی (گندم، برنج و غیره)، جایگزینی واردات، ایجاد اشتغال و زمینه سازی برای افزایش صادرات غیرنفتی، می تواند شرایط را بهبود ببخشد و از تمامی ظرفیت ها برای مقاوم کردن اقتصاد استفاده کند.

-مقاله مدل مفهومی مطلوب امنیت غذایی جمهوری اسلامی ایران در منظومه اقتصاد مقاومتی نوشته آقایان مصطفی سمیعی نسب، یاسر سلیمانی و سعید عبدی با روش تحلیل مضمون در سال ۱۳۹۵ انجام پذیرفته که یافته های آن اشاره دارد که مدل مفهوم امنیت غذایی شامل شاخصه هایی اجرایی مقاوم سازی امنیت غذایی تدوین شده است.

-مقاله بررسی نقش و جایگاه امنیت غذایی در امنیت ملی، اقتصاد مقاومتی و توسعه پایدار جمهوری اسلامی ایران نوشته آقای افشین اسماعیلی فر با روش توصیفی تحلیلی در سال ۱۳۹۷ انجام پذیرفته که یافته های آن اشاره دارد که در نوشتار حاضر نقش و جایگاه امنیت غذایی در امنیت ملی، اقتصاد مقاومتی و توسعه پایدار و نیز وضعیت امنیت غذایی کشور در دو سطح کلان و خرد و همچنین چالش ها و فرصت های آن بررسی، تحلیل و راهکارها ارائه شده است.

۳- روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع پژوهش توسعه ای بوده و از این منظر که نتایج حاصل از آن می تواند به منزله چراغ راهی برای بهبود وضعیت امنیت غذایی در سطح مدیریتی کلان کشور باشد، از نوع پژوهش کاربردی است و از آنجا که مطالعه حاضر به لحاظ هدف، در پی تحلیل گفتمان اندیشه ها، آراء، نظرات و رهنمودهای مقام معظم رهبری در زمینه امنیت غذایی است برحسب ضرورت از روش های اسنادی، تحلیل محتوی کیفی به منظور تبیین اندیشه ها، تدابیر و فرمایشات ایشان استفاده شده است. این پژوهش دارای دو جامعه آماری اسنادی و خبرگی است. جامعه اسنادی در برگیرنده تمامی اسناد و مدارک منتشر شده و قابل دسترس مربوط به فرمایشات معظم له ارتباط با امنیت غذایی بوده و در بخش شناسایی اجزاء و مفاهیم مرتبط با گفتمان از طریق روایی صوری و اخذ نظرات ۱۲ نفر از استادان دانشگاه با روش نمونه گیری به صورت اشباع هدفمند با تعداد نمونه های اشباع کیفی بوده است. در این پژوهش، برای گرد آوری داده ها از هر دو روش میدانی و کتابخانه ای استفاده شده است. در پژوهش کنونی نیز در روش کتابخانه ای و مبحث مربوط به تبیین گفتمان معظم له برای مفهوم شناسی و تدوین ادبیات پژوهش مبتنی بر اندیشه ها، رهنمودها و تدابیر ایشان از ابزار فیش برداری و در بخش شناسایی اجزا و مفاهیم مرتبط با گفتمان که از طریق روش میدانی انجام می شود، از ابزار پرسشنامه نیمه باز و تایید خبرگانی استفاده شده است.

۴- یافته‌های پژوهش

در مرحله نخست، فرازهایی که به موضوع این پژوهش اشاره داشته (امنیت غذایی)، انتخاب و در هر فیش، کلمات مورد نظر برای ادامه کار استخراج شده و مورد بررسی قرار گرفته است. در مرحله بعد کلیدواژه‌های مرتبط با امنیت غذایی توسط پژوهشگران استخراج گردید. با مروری بر ادبیات پژوهش و الگوهای مربوط در این زمینه و همچنین به دلیل استفاده از روش انجام تحلیل محتوی کیفی در مطالعه حاضر، الگوی مفهومی متشکل از سه مرحله کلی کد گذاری باز، کد گذاری محوری و کد گذاری انتخابی ترسیم گردید (رهبر و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۴۱). در کد گذاری باز داده‌های گردآوری شده، تجزیه و تحلیل و از طریق آن مفاهیم اساسی و ویژگی‌ها و ابعاد آنها در داده‌ها کشف می‌شود. در کد گذاری انتخابی، یافته‌های مراحل کد گذاری قبلی را گرفته، مقوله محوری (مضمون) را انتخاب نموده، به شکلی نظام مند آن را به دیگر مقوله‌ها ربط داده، روابط را اثبات کرده و مقوله‌های را که به بهبود و توسعه بیشتری نیاز داشته، تکمیل می‌کند (دانایی فر و امامی، ۱۳۸۶). در ابتدا به منظور تبیین و استخراج هر چه دقیق تر مفاهیم از آثار و بیانات امام خامنه‌ای در بحث امنیت غذایی با بهره‌گیری از نرم افزار مکس کیو دی مبادرت به تحلیل محتوای کیفی این بیانات شد.

تحلیل محتوی کیفی آراء و بیانات امام خامنه‌ای در حوزه امنیت غذایی

در بخش تحلیل محتوای کیفی، از آنجا که در پژوهش حاضر از رهیافت نظام مند استراوس و کوربین برای نظریه مبنایی که بر استفاده از گام‌های تحلیل داده‌ها مشتمل بر کد گذاری (باز، محوری و انتخابی) تاکید دارند، استفاده شده است. در مرحله کد گذاری باز، فرازهای مرتبط با موضوع پژوهش تعیین و به سامانه مستندات نرم افزار، انتقال یافت و برای هر فراز به فراخور محتوای متن، واژگان کلیدی آن احصا گردید (مفاهیم) که نمونه‌ای از آن را در جدول دو مشاهده نمود.

جدول ۱: نحوه استخراج مفاهیم از تدابیر و فرامین امام خامنه‌ای در موضوع امنیت غذایی

نشانی	مفاهیم	متن بیانات امام خامنه ای
۱۴۰۰/۱۱/۱۰ در دیدار با تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی	<p>جهش تولید</p> <p>اشتغال پایدار</p> <p>کاهش بیکاری</p> <p>رونق صادرات</p> <p>افزایش درآمد ارزی</p> <p>کاهش نرخ تورم</p> <p>استقلال اقتصادی</p> <p>عزت و امنیت ملی</p> <p>ارتقاء اعتماد به نفس</p>	<p>جهش تولید اهمیت دارد چون اگر واقعاً تولید را بتوانید جهش بدهید، همه‌ی شاخص‌های اقتصادی مهم کشور تغییر پیدا می‌کند، تحوّل پیدا می‌کند؛ تولید این جوری است؛ یعنی اشتغال پایدار به وجود می‌آید، بیکاری کاهش پیدا می‌کند، صادرات رونق پیدا می‌کند، درآمد ارزی برای کشور فراهم می‌شود، نرخ تورم کاهش پیدا می‌کند؛ علاوه بر اینها استقلال اقتصادی در کشور به وجود می‌آید و این موجب عزت ملی است -کشورها با استقلال اقتصادی، با توانایی‌های اقتصادی داخلی‌شان افتخار می‌کنند و سربلند می‌شوند- عزت و امنیت ملی را تأمین می‌کند، اعتماد به نفس ملی را بالا می‌برد و اقتصاد کشور را در مقابل تکانه‌هایی که از بیرون تحمیل می‌شود یا در داخل به وجود می‌آید حراست می‌کند و حفظ می‌کند، که البته در سیاست اقتصاد مقاومتی که اعلان شد، همه اینها در نظر گرفته شده و گفته شده.</p>

نتایج حاصل از بررسی‌های انجام گرفته و احصا واژگان کلیدی مربوط به هر یک از فرازها، به تفکیک جداول ۲ و ۳ به ترتیب مستخرجه از فرمایشات معظم له قابل مشاهده است.

جدول ۲: مفاهیم استخراج شده از فرمایشات امام خامنه ای در بحث امنیت غذایی

عنوان کلید واژه ها	عنوان کلید واژه ها	عنوان کلید واژه ها
توجه به بنگاه های کوچک	توانایی های ملی	کارآفرینی
تکیه بر کالاهای داخلی	جوان گرایی	ارزش افزوده
رونق تولید	درون زایی	همت و مجاهدت
اثربخشی	عدم برون گرایی	صبر و شکیبایی
کنترل واردات بی رویه	ظرفیت های ملی	تدبیر صحیح
اشتغال زایی	مدیریت جهادی	برنامه ریزی درست
درون زایی اقتصاد	محرومیت زدایی	ظرفیت های داخلی
جلوگیری از قاچاق	مصون سازی اقتصاد	مقاوم سازی اقتصاد
منع واردات بی رویه	عدم تکیه به نفت	عزم ملی
جنگ اقتصادی دشمن	رفع بیکاری	عدم اتکا به سرمایه گذار خارجی
مدیریت همراه با نظارت	ارتقاء علمی کشور	ارتقاء فناوری
ارتباط با دنیا	تکیه بر مردم	توجه به نیروهای جوان و نخبه
عدم وابستگی به کشورها	توجه به علم	ارتباطات اقتصادی
رکود تولید	معیشت طبقات ضعیف	تحرك در سیاست خارجی

گسترش صادرات	ارتقاء قدرت دفاعی	تحریم به عنوان فرصت
تاب آوری	تمرکز بر فعالیت اقتصادی	خودکفایی عامل ایستادگی
شناخت ابزار دشمن	جلوگیری از اسراف	درون زایی
ایمان و بصیرت	اقتصاد دانش بنیان	نفی تحصیل ثروت نامشروع
تلاش و کوشش مضاعف	پیوند علم و صنعت	اتحاد و همبستگی
فرهنگ سازی	نفی سلطه پذیری	آگاهی و هوشمندی

در همین راستا، متون منتقل شده به سامانه از طریق روش های موجود در نرم افزار، در سامانه مربوط به کد پس از تعیین مفاهیم، کد گذاری شدند (جدول ۳). برای تدقیق واژگان، از طریق ابزار پرسش نامه نیمه باز، این مقولات بر اساس ارتباط معنایی مرتبط شدند و از ۱۲ خبره در حوزه پژوهش خواسته شد واژگان را به نسبت نزدیکی معنایی به موضوع، معین نمایند و اگر غیر از مقولات ذکر شده، واژه دیگری را مناسب تر می دانند معرفی نمایند.

جدول ۳: فراوانی و مقولات استخراج شده از آراء و بیانات امام خامنه ای

ردیف	واژگان	فراوانی
۱	برنامه ریزی درست	۱۲
۲	مقاوم سازی اقتصاد	۴۵
۳	توانایی های ملی	۱۸
۴	منع واردات بی رویه	۱۵
۵	اشتغال پایدار	۳۶
۶	تمرکز بر فعالیت اقتصادی	۱۸
۷	گسترش صادرات	۲۱
۸	حمایت از تولید ملی	۱۶
۹	آموزش صحیح	۱۹
۱۰	ارتقاء فناوری	۱۷
۱۱	توسعه کشاورزی ارگانیک	۱۴
۱۲	معیشت طبقات ضعیف	۱۸
۱۳	جلوگیری از قاچاق	۱۵
۱۴	تکیه بر کالاهای داخلی	۲۸

۱۵	تدبیر صحیح	۱۸
۱۶	جلوگیری از اسراف	۱۴
۱۷	همت و مجاهدت	۱۹
۱۸	شناخت ابزار دشمن	۱۸
۱۹	فرهنگ سازی	۴۲
۲۰	ایمان و بصیرت	۲۴
۲۱	صبر و شکیبایی	۲۷
۲۲	عزم ملی	۱۶
۲۳	جوان گرایی	۳۲
۲۴	توجه به نگاه های کوچک و متوسط	۳۷
۲۵	تلاش و کوشش مضاعف	۲۸
۲۶	رفع بیکاری	۲۳
۲۷	توجه به علم	۱۵
۲۸	درون زایی	۲۵
۲۹	اقتصاد دانش بنیان	۵۸

۳۴	مدیریت جهادی	۳۰
۳۷	عدم تکیه به نفت	۳۱
۲۸	رونق تولید	۳۲
۲۹	ارتقاء علمی کشور	۳۳
۳۲	پیوند علم و صنعت	۳۴
۱۵	توجه به نیروهای جوان و نخبه	۳۵

در مرحله کد گذاری انتخابی کدهای ایجاد شده در سامانه کد بر حسب هر یک از مقولات و با استفاده از قابلیت های موجود در نرم افزار، مضمون سازی شدند و پس از تایید مضامین به روش خبرگی در نهایت، جدول ۴، حاوی مضامین و مقولات براساس گفتمان مقام معظم رهبری برای امنیت غذایی ناشی از تحلیل محتوای کیفی به دست آمد.

جدول ۴: مضامین و مقوله های مرتبط با امنیت غذایی در فرمایشات امام خامنه ای

نشانی (بیانات امام خامنه ای به تاریخ)	مقولات	مضامین
۱۳۹۵/۱۲/۳۰	برنامه ریزی درست	خودکفایی در تولید محصولات اساسی و راهبردی
۱۳۹۹/۰۷/۲۱	مقاوم سازی اقتصاد	
۱۳۹۹/۱۰/۱۹	توانایی های ملی	
۱۳۹۸/۰۱/۰۱	منع واردات بی رویه	
۱۴۰۰/۱۱/۱۰	تمرکز بر فعالیت اقتصادی	
۱۳۹۹/۰۵/۱۰	مدیریت جهادی	
۱۳۹۸/۱۰/۱۸	شناخت ابزار دشمن	
۱۴۰۰/۱۱/۱۰	اشتغال پایدار	بهبود کیفیت محصولات
۱۴۰۰/۱۱/۱۰	گسترش صادرات	
۱۳۹۸/۰۲/۱۱	ارتقاء فناوری	
۱۳۹۵/۰۸/۱۲	معیشت طبقات ضعیف	
۱۴۰۱/۰۱/۰۱	حمایت از تولید ملی	
۱۳۹۰/۰۷/۱۳	توسعه کشاورزی ارگانیک	
۱۳۸۷/۰۲/۱۱	آموزش صحیح کشاورزی	

۱۳۹۶/۷/۲۶	جلوگیری از قاچاق	مدیریت مصرف
۱۳۹۸/۰۲/۰۴	تکیه بر کالاهای داخلی	
۱۴۰۱/۰۲/۱۹	تدبیر صحیح	
۱۴۰۰/۰۲/۲۱	جلوگیری از اسراف	
۱۳۹۵/۰۶/۰۳	فرهنگ سازی	
۱۴۰۱/۱۱/۲۶	ایمان و بصیرت	
۱۴۰۱/۰۲/۱۹	صبر و شکیبایی	
۱۳۹۹/۰۷/۲۱	عزم ملی	افزایش سطح و راندمان تولید در کشور
۱۴۰۱/۰۲/۱۹	همت و مجاهدت	
۱۳۹۹/۰۵/۱۰	جوان گرایی	
۱۳۹۸/۰۵/۳۰	توجه به بنگاه های متوسط	
۱۴۰۱/۰۲/۱۹	تلاش و کوشش مضاعف	
۱۳۹۵/۱۱/۲۷	رفع بیکاری	
۱۳۹۹/۰۵/۱۰	درون زایی	

۱۳۹۶/۰۷/۳۶	اقتصاد دانش بنیان	توسعه شرکت های دانش بنیان در بخش کشاورزی
۱۳۹۸/۰۸/۲۸	عدم تکیه به نفت	
۱۳۹۶/۰۷/۳۶	توجه به علم	
۱۳۹۸/۰۲/۰۴	رونق تولید	
۱۳۹۵/۱۱/۲۷	ارتقاء علمی کشور	
۱۳۹۷/۰۷/۲۵	پیوند علم و صنعت	
۱۳۹۷/۰۷/۲۵	توجه به نیروهای جوان و نخبه	

گزاره های صریح با مفاهیم ضمنی مستخرج از تحلیل محتوای کیفی فرمایشات امام خامنه ای نشان می دهد که اصول مهم و تاثیر گذار نقش امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی شامل خودکفایی در تولید محصولات اساسی و راهبردی، بهبود کیفیت محصولات، مدیریت مصرف، افزایش سطح و راندمان تولید در کشور و توسعه شرکت های دانش بنیان در بخش کشاورزی بیش از سایر مفاهیم در این گفتمان برجسته بوده اند.

ترسیم مدل مفهومی امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی از منظر امام خامنه ای

بعد از استخراج داده ها و فراوانی هر کدام از مقولات در بیانات و آراء مقام معظم رهبری به ترسیم مدل مفهومی امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی در نمودار زیر می پردازیم .

شکل ۱: مدل مفهومی امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی از منظر امام خامنه ای

مدل مفهومی امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی

۵- پارامترهای اصلی امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری

در اقتصاد ایران، با توجه به اینکه هرگز تعریف دقیقی از وضعیت رابطه میان بخش دولتی و خصوصی اقتصاد ارایه نشده، حمایت دولت از مردم به عنوان بخش جدانشدنی اقتصاد همواره ادامه داشته است. حمایت از بخش کشاورزی در کشورهای مختلف دنیا با استفاده از سیاستها و ابزارهای گوناگون و عمدتاً برای رسیدن به اهدافی از قبیل تقویت قابلیت سوددهی اقتصادی بخش کشاورزی، افزایش تولید مواد غذایی کافی و مغذی برای برطرف کردن نیازهای جمعیت جهانی رو به رشد با رفاه اقتصادی بیشتر و بهبود پایداری محیط زیست انجام می شود. عمده ترین سیاست های حمایتی در بخش کشاورزی ایران شامل معافیت ها و امتیازات قانونی، یارانه های مستقیم و نهایتاً سیاست های حمایتی تحت عنوان خدمات عمومی بخش کشاورزی اشاره کرد (سلطانی نژاد و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۴). با توجه به تحلیل یافته های این پژوهش که استخراج گردید می توان به مواردی از جمله خودکفایی در تولید محصولات اساسی و راهبردی، بهبود کیفیت محصولات، مدیریت مصرف، افزایش سطح و راندمان تولید در کشور و توسعه شرکت های دانش بنیان در بخش کشاورزی اشاره نمود که به تبیین آنها می پردازیم:

۱-۵- خودکفایی در تولید محصولات اساسی و استراتژیک

در ایران نیز که در سال های پس از انقلاب اسلامی همواره به مقوله ی خودکفایی در محصولات کشاورزی تأکید می شده و آن را در قانون های برنامه های پیشرفت مدیدی قرار داده، به امنیت غذایی توجه بی شماری داشته و خواهان زیاد شدن ضریب آن بوده است (شهناوی، ۱۳۹۷: ۲۰).

طی سال های اخیر رهبر انقلاب تأکید ویژه ای بر بحث خودکفایی در محصولات استراتژیک کشاورزی داشتند و همواره این موضوع را پیگیری کرده اند. ایشان در دیدار با رئیس جمهور و اعضای دولت فرمودند: در مسئله کشاورزی، مسئله امنیت غذایی خیلی اهمیت دارد. حالا اوضاع امروز دنیا را نگاه کنید؛ یک گوشه دنیا یک جنگی اتفاق افتاده و مسئله امنیت غذایی برای همه دنیا مطرح شده؛ یعنی مسئله امنیت غذایی این قدر مهم است. ما که راجع به خودکفائی گندم، خودکفائی ذرت، خودکفائی نهاده های دامی همیشه تأکید می کردیم، بعضی ها بودند به عنوان متخصص، به عنوان کارشناس که می گفتند باید رفت دنبال صنعت؛ خوب بله، ما که با صنعت مخالف نیستیم، ما بیشتر از بعضی های دیگر دنبال این بودیم که صنعت کشور پیش برود، منتها مسئله امنیت غذایی مسئله درجه یک است؛ نباید از آن غفلت کرد. و ببینید امروز در دنیا دیگر کاملاً واضح است که چقدر مهم است.

بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت ۱۴۰۱/۰۶/۰۸

همچنین در دیدار جمعی از اصناف و روستائیان در سنوات قبل نیز اشاراتی در این خصوص داشته اند و فرموده اند: «مسئله کشاورزی و دامداری بسیار مهم است و کشور باید در محصولات پایه غذایی همچون گندم، جو، ذرت، خوراک دام و دانه‌های روغنی به امنیت کامل و خودکفایی لازم دست پیدا کند. ما که می‌خواهیم با ابرقدرتها و زورگوها و چپاولگرهای دنیا سینه‌به‌سینه شویم و با آنها مقابله کنیم، باید اساسی‌ترین و اصلیت‌ترین نیاز مردم و کشور، یعنی امر تغذیه را به نقطه‌ی اطمینان‌بخشی برسانیم، و این جز با توجه به روستاها امکانپذیر نیست.

بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از اصناف و روستائیان ۱۳۶۸/۰۴/۱۴

۲-۵- بهبود کیفیت محصولات

یکی از الزامات مقاوم کردن اقتصاد سوق به مصرف کالاهای تولید داخل است که مستلزم باکیفیت بودن تولیدات داخلی است (شجاعی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۰). تولید مستمر محصولات غذایی همواره یکی از مسائل مورد توجه است. این امر مستلزم شرایط مناسب کشت در طول سال و وجود زمین‌های مستعد کشاورزی و توسعه نهاده‌های کشاورزی و نیروی انسانی است. ایران به لحاظ اقلیمی بسیار متنوع است. این خصوصیت توانایی کشت گیاهان را افزایش داده است. به گونه‌ای که امکان کشت محصولات در هر فصلی از سال اما در مکان‌های متفاوت در کشور، امری عملی و ممکن است. با توجه به افزایش جمعیت و عدم امکان افزایش سطح زیر کشت و نیز شرایط بحرانی منابع آب، دستیابی به محصول بیشتر و با کیفیت بالا تنها از طریق افزایش عملکرد در واحد سطح و استفاده از سیستم‌های کشت فشرده (مثل گلخانه‌ها و کشت هیدروپونیک) مقدور است.

مقام معظم رهبری در خصوص بهبود کیفیت می‌فرمایند: من تکیه‌ام روی مسئله کیفیت است که باید به ارتقای کیفیت محصولات منجر بشود. ما در برخی از محصولات داخلی متأسفانه شاهد این هستیم که به کیفیت توجه نمی‌شود؛ مسئله کیفیت در درجه اول است. حالا اگر از این فضای حمایتی، هم برای ارتقای کیفیت استفاده نشود و هم سوءاستفاده بشود برای بالا بردن قیمت، این هم یک مشکل دیگر است؛ قیمت را بالا ببرند، کیفیت بالا نرود و ارتقا پیدا نکند اما این حمایت دولتی و تبلیغاتی و بانکی و غیره و جلوگیری از مثلاً رقابت‌های خارجی موجب بشود که قیمت بالا برود؛ خوب اگر این جور ما کیفیت را بالا نبریم، چطور انتظار داریم که بازارهای خارجی را فتح کنیم؟ کیفیت خیلی مؤثر است.

بیانات مقام معظم رهبری در دیدار تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی ۱۴۰۰/۱۱/۱۰

۳-۵- مدیریت مصرف

از آنجا که از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی ایران، نظام سلطه برای وادار کردن جمهوری اسلامی ایران به تسلیم در برابر استکبار جهانی، تحریم های اقتصادی فراوانی را بر کشور تحمیل کرده است (قویدل و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۹۲). لذا یک مسئله مهم در اقتصاد مقاومتی، مدیریت مصرف است. اگر چیز جدیدی خریده می شود، اگر همین اقلام روزمره ای که مورد نیاز وزارتخانه است، تهیه می شود، سعی کنید همه اش از داخل باشد؛ اصرار بر این داشته باشید.

بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس جمهوری و اعضای هیئت دولت، ۲/۶/۱۳۹۱

۴-۵- افزایش سطح و راندمان تولید در کشور

در یک اقتصاد مقاومتی نباید تمرکز بیش از اندازه بر روی یک یا چند بخش یا ظرفیت اقتصادی کشور تکیه شود، بلکه باید تلاش شود تا همه ظرفیت های اقتصاد به حداکثر بهره برداری از توان خود برسند (تاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۰). با افزایش بهره‌وری می‌توان تولیدات کشاورزی در محصولات مختلف را به میزان دلخواه رساند که مقدار قابل توجهی از آن را می‌توان به بازارهای صادراتی به ویژه کشورهای همسایه صادر کرد. برای افزایش بهره‌وری باید ابتدا قابلیت‌ها و توانمندی‌های موجود به درستی شناخته شوند و آنگاه با توجه به این قابلیت‌ها و توانمندی‌ها برای افزایش تولید و با کمترین هزینه برنامه‌ریزی و اقدام کرد. در این رابطه آنچه بیش از پیش مؤثر می‌باشد استفاده از روش‌ها و تکنیک‌های مدرن و دانش روز همراه با ابتکار، پشتکار و سخت‌کوشی در بین فعالان کشاورزی می‌باشد که این امر باید در زنجیره کامل تولید از مزرعه تا مصرف محقق گردد. متنوع بودن اقلیم به دلیل گسترده بودن خاک ایران در طول و عرض جغرافیایی، تولید محصولات متنوعی را در بخش کشاورزی ممکن ساخته است.

یک مسئله دیگر، مسئله تولید است که آقایان هم اشاره کردید، عمده‌ترین سرفصل اقتصادی ما برای پیشرفت اقتصاد مسئله تولید است. یعنی حقیقتاً بهبود معیشت مردم، مسئله اشتغال، مسئله قدرت خرید، مسائل گوناگون دیگر اقتصادی، وابسته به تولید داخلی است که باید به آن خیلی اهمیت داد. با هر چیزی که تولید داخلی را به زانو درمی‌آورد و شکست می‌دهد، باید با جدیت مقابله کرد؛ قاطعانه بایستی مبارزه کنید؛ چه در صنعت، چه در کشاورزی.

بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت ۰۸/۰۶/۱۴۰۱

۵-۵- توسعه شرکت های دانش بنیان در بخش کشاورزی

اقتصاد دانش بنیان تنها به تعداد محدودی صنایع مبتنی بر فناوری پیشرفته وابست نیست، بلکه تمامی فعالیت های اقتصادی به شکلی بر دانش متکی است مثل فعالیت هایی نظیر معدن و کشاورزی. دانش مورد نیاز برای

ساختن اقتصاد دانش بنیان تنها از نوع فناوری محض نیست و دانش فرهنگی، اجتماعی و مدیریتی را نیز در برمی گیرد (سمیعی نسب و همکاران، ۱۳۹۵: ۷۸). در این خصوص امام خامنه ای می فرماید: این بخش شرکتهای دانش بنیان و فعالیتهای اقتصادی دانش بنیان خیلی جاده باز و امیدبخشی است. ما استعدادهای برجسته‌ای داریم که می توانند در این مورد کمک کنند.

بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیات دولت ۱۳۹۱/۰۶/۰۲

نتیجه گیری و پیشنهادات

جمهوری اسلامی ایران بر خلاف بسیاری از کشورهای دیگر که اقتصادشان شرایط عادی و طبیعی خود را داشته است، طی بیش از چهار دهه اخیر با شدیدترین تحریم‌های دشمنان مواجه بوده است. بر همین اساس، مقام معظم رهبری طی سال‌های متمادی گذشته بر قوی شدن اقتصاد برای مقابله با تکان‌های خارجی به ویژه تحریم تأکید می کردند که یکی از مهم‌ترین شاخص‌های قوی کردن اقتصاد، خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی و امنیت غذایی است. در سایه رهنمودهای مقام معظم رهبری در جهت حمایت از تولید داخلی و تلاش برخی مسئولان و تولیدکنندگان مواد غذایی و کشاورزی، کشورمان تا کنون توانسته توان تولید خود را تا حد قابل قبولی افزایش دهد که انتظار می رود با رویکرد دولت مسقر، شرایط ایده آلی را در امنیت غذایی و با تکیه بر اقتصاد مقاومتی ایشان بدست بیاوریم. برای تثبیت امنیت غذایی کشور، لازم است علاوه بر برنامه ریزی برای تولید داخلی این محصولات مطابق با سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی، مبادی وارداتی محصولات اساسی کشاورزی بر اساس معیار هایی همچون روابط سیاسی مناسب، کشورهای همسایه و منطقه، روابط تجاری دوسویه با ایران، توان تولیدی کشورهای مبدا و اقتضانات خاص شرایط تحریمی کشور بازطراحی گردند. همچنین باید به این نکته اشاره کرد که برنامه ریزی هوشمندانه در جهت تامین منابع غذایی کشور می تواند علاوه بر کمک به بهبود امنیت غذایی، موجب افزایش صادرات غیر نفتی کشور شود. امنیت غذایی مصداق عینی موضوع راهبردی است که تحت تأثیر عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، فناوری و بین المللی قرار دارد.

با استناد به بیانات امام خامنه ای (مدظله) پارامتر های امنیت غذایی در برون گرا بودن، مولد بودن و پیشرو بودن را می توان بر شمرد و ویژگی های اقتصاد مقاومتی را می توان شامل منعطف بودن، درون زا بودن، مردمی بودن و فرصت ساز بودن ذکر کرد. یافته ها حاکی از آن است که از اصول مهم و تاثیر گذار نقش امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری شامل خودکفایی در تولید محصولات اساسی و راهبردی، بهبود کیفیت محصولات، مدیریت مصرف، افزایش سطح و راندمان تولید در کشور و توسعه شرکت های دانش بنیان در بخش کشاورزی می باشد. با توجه به سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی و همچنین دیگر اسناد بالادستی در حوزه اقتصاد، می توان پیشنهادات ذیل را در قالب چند مورد اشاره کرد که عبارتند از:

۱- افزایش استفاده از توان شرکت های دانش بنیان برای بهبود و افزایش کیفیت محصولات کشاورزی

۲- فرهنگ سازی و اصلاح الگوی مصرف و پرهیز از اسراف در جامعه

۳- آموزش کاربردی و تخصصی نیروهای جوان و فراهم کردن زمینه مشارکت آنان

۴- نظارت بر حسن انجام و اجرای رهنمودهای مقام معظم رهبری در اقتصاد مقاومتی

منابع و مأخذ:

- اسکندری، رضا، هادی پیکانی، مهربان و اعتباریان خوراسگانی، اکبر (۱۴۰۱)، طراحی الگوی مدیریت امنیت غذایی در ایران، فصلنامه راهبرد توسعه، سال هجدهم، شماره ۴، صص ۱۸۷-۱۶۰.
- بنی اسدی، مصطفی (۱۴۰۰)، نگاهی تحلیلی در خصوص اثر تحریم های اقتصادی بر تجارت محصولات کشاورزی ایران، فصلنامه راهبرد توسعه، سال ۱۸، شماره یک، صص ۲۱۳-۱۸۱
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با رئیس جمهور و اعضای هیئت دولت ۸ شهریور ۱۴۰۱
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از اصناف و روستاییان ۱۴ تیر ۱۳۶۸
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس جمهوری و اعضای هیأت دولت ۵ شهریور ۱۳۸۰
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مردمی ۱۳۹۲/۱۲/۲۰
- بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی ۱۳۹۶/۱۱/۲۹
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس جمهوری و اعضای هیئت دولت، ۲/۶/۱۳۹۱
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی ۱۰/۱۱/۱۴۰۰
- پیامی، عادل (۱۳۹۳)، درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی، تهران: نشر دانشگاه امام صادق (ع)
- تاری، فتح الله، سید خشایار سید شکری و زهرا کویانی (۱۳۹۱)، اقتصاد مقاومتی و مولفه های آن، تهران: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی
- تنهایی، مریم و همکاران (۱۳۹۴)، بررسی امنیت غذایی با استفاده از شاخص تنوع غذایی: مطالعه موردی مناطق روستایی مرودشت، فصلنامه روستا و توسعه، دوره ۴، شماره ۱۸، صص ۳۵-۱۷. <http://rvt.agri-peri.ac.ir>
- حسینی، منصور (۱۴۰۱)، امنیت و اهمیت آن در قرآن، روزنامه کیهان
- حیدری، خلیل (۱۳۹۷)، ارزیابی تأثیر تحریم های آمریکا بر امنیت غذایی خانوارهای ایرانی، فصلنامه تامین اجتماعی، دوره ۱۳، شماره ۴، صص ۵۲-۳۵.
- دانایی فرد، حسن و امامی، سیدمجتبی (۱۳۸۶)، استراتژی های پژوهش کیفی: تاملی بر نظریه پردازی داده بنیاد، دو فصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی، سال اول، شماره ۲، صص ۲۷۲-۲۴۷. <https://journals.atu.ac.ir>

- رهبر، فرهاد، سیف، الله مراد و فرج الله زاده، محمد (۱۳۹۹)، تبیین گفتمان اندیشه ها، آراء، نظرات و رهنمودهای حضرت امام خامنه ای مدظله در زمینه مقابله با تحریم های اقتصادی، فصلنامه علمی مطالعات بین رشته ای دانش راهبردی، سال دهم، شماره ۴۰، صص ۳۵۴-۳۱۹ <https://smsnds.sndu.ac.ir>

- سلطانی نژاد و همکاران (۱۳۹۶)، سیاست های حمایتی بخش کشاورزی، تهران: انتشارات بورس

- سمیعی نسب، مصطفی، یاسر سلیمانی و سعید عبدی (۱۳۹۵)، مدل مفهومی مطلوب امنیت غذایی جمهوری اسلامی ایران در منظومه اقتصاد مقاومتی، فصلنامه آفاق امنیت، سال نهم، شماره ۳۰، صص ۹۶-۶۵ <https://ps.ihu.ac.ir>

- سواری، مسلم و همکاران (۱۳۹۳)، امنیت غذایی و عوامل موثر بر آن در جامعه روستایی شهرستان دیواندره، فصلنامه پژوهش های روستایی، دوره ۵، شماره ۲، صص ۳۳۲-۳۱۱ <https://jrur.ut.ac.ir>

- شجاعی، پیام، محسن جاجرمی زاده، مسلم علی محمدلو و حسین مهرکی (۱۳۹۷)، اولویت بندی شاخص های کیفیت تولیدات داخلی منطبق با اصول اقتصاد مقاومتی، فصلنامه سیاست های راهبردی و کلان، سال پنجم، شماره ۲۱، صص ۱۷۷-۱۵۵ <https://www.jmsp.ir>

- شهنازی، علی (۱۳۹۷)، کشاورزی و امنیت غذایی، تهران: نشر انس

- قویدل، الهه، سعید فراهانی فرد و مهدی محمدی نسب (۱۳۹۷)، آثار رویکرد الگوی اقتصاد مقاومتی در بخش کشاورزی، فصلنامه سیاست های راهبردی و کلان، دوره ۶، شماره ویژه، صص ۸۰۷-۷۹۰ <http://ensani.ir>

- کیانپور، روجا (۱۴۰۰)، ارزیابی امنیت غذایی در ایران، مرکز مطالعات راهبردی کشاورزی و آب اتاق ایران

Nicholson, Charles . Emma C, Stephens. Birgit Kopainsky . Andrew , Jones . David Parsons . James Garrett (2021). Food security outcomes in agricultural systems models: Current status and recommended improvements, Agricultural Systems, Vol. 188

The role of food security in a resistance economy with emphasis on the thoughts, opinions and statements of the Supreme Leader

Abstract:

The purpose of the current research is to analyze the role of food security in the resistance economy with emphasis on the thoughts, opinions and statements of the

Supreme Leader. The current research is an e-applied development and documentary methods and qualitative content analysis have been used as necessary. Agriculture in the world has played a major role in ensuring food security throughout history and has led to the emergence and flourishing of great civilizations. In the current situation when the country is faced with sanctions from the enemy and the solution presented by the Supreme Leader is the theory of resistance economy which It should be investigated in all fields with minimum social, cultural, political damage and according to the existing conditions of the country. In Iran, paying attention to the category of food security has always been one of the main goals of macro policies. One of the measures of the Iranian Islamic Model of Progress document directly mentions the issue of providing food security, as well as its footprint from the constitution to the five-year development plan and Even approaches and policies of resistance economy have been seen. The current research answers this question, what is the role of food security in a resistance economy by emphasizing the thoughts of the Supreme Leader? The findings indicate that the influential principles of the role of food security in a resistance economy from the perspective of the Supreme Leader include self-sufficiency in the production of basic and strategic products, improvement of product quality, consumption management, increasing the level and efficiency of production in the country and the development of knowledge companies. The foundation is in the agricultural sector.

Keywords: Resistance Economy, Imam Khamenei, Food Security, Qualitative Content Analysis, Knowledge Base.